

ЩОДО РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ ПОЛЬЩІ

О. О. Давимука, головний консультант відділу зовнішньої політики центру зовнішньополітичних досліджень НІСД

7 жовтня 2021 р. Конституційний суд Республіки Польща (РП) постановив, що певні статті договорів Європейського Союзу суперечать польській конституції, і відтак вважаються неконституційними. Відповідне провадження було відкрито ще в липні ц.р. за заявою прем'єр-міністра Польщі М.Моравецького. Напередодні Судом Євросоюзу було ухвалене рішення про пріоритетність законодавства ЄС над польським національним законодавством (зокрема, у частині процедури призначення судів). Рішення Конституційного суду Польщі стало тригером для розгортання чергового етапу кризи у відносинах з Євросоюзом та вплинуло на суспільно-політичну ситуацію в самій країні.

Виклики для Європейського Союзу

Суперечки довкола питань реформи судової системи у відносинах Польщі та ЄС тривають щонайменше з 2017 р. Євросоюз неодноразово піддавав критиці ухвалені РП закони про Верховний суд, Національну судову раду і суди загальної юрисдикції¹. Ці та подальші ініціативи Польщі розцінюються європейськими інституціями як *спроби польського уряду втручатися у процеси формування і функціонування судочинства у країні*. Неодноразово Єврокомісія повідомляла про позови до Суду ЄС проти Польщі², мотивуючи це невідповідністю польських нововведень законодавству Євросоюзу та наступом на незалежність суддів³.

У ширшому значенні конфлікт між Польщею та ЄС щодо пріоритетності законодавства відображає *протиріччя всередині Євросоюзу* – між націленістю ЄС на *збереження ліберально-демократичних цінностей і відстоювання верховенства права* та *прагненням захистити національний суверенітет та ідентичність*

¹ Президент Польщі підписав один із трьох законопроектів суперечливої судової реформи. Радіо Свобода. 2017. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news/28637080.html>

² Єврокомісія подає позов на Польщу до суду ЄС. Укрінформ. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2797006-evrokomisia-podae-pozov-na-polsu-do-sudu-es.html>

³ Судова реформа: Єврокомісія подала новий позов проти Польщі. Укрінформ. 2021. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3219122-sudova-reforma-evrokomisia-podala-novij-pozov-proti-polsi.html>

низкою держав-членів об'єднання (насамперед «нових членів ЄС» з числа держав Центральної та Східної Європи).

Позиція сторін і реакція партнерів

Конфлікти польського уряду із органами Євросоюзу частково є наслідком *зміни балансу сил всередині європейського об'єднання* з виходом Великої Британії з ЄС. Нові члени ЄС вже не можуть використати особливу позицію Лондона для балансування підходів Німеччини та Франції (зокрема щодо розподілу коштів ЄС, реагування на міграційну кризу тощо). Певні ініціативи влади РП (зокрема, щодо свободи ЗМІ, прав ЛГБТ та ін.) розглядаються європейськими партнерами як контраверсійні.

Наступного дня після оприлюднення відповідної постанови міністри закордонних справ Німеччини та Франції виступили із спільною заявою, в якій акцентували увагу на моральному і юридичному обов'язку Польщі поважати загальні правила Європейського Союзу⁴. З боку французької сторони лунали і більш жорсткі заяви про ризики виходу Польщі з ЄС. Ці заяви фактично можна оцінити як елемент політичного тиску (з огляду на відсутність відповідних намірів у Польщі та високий рівень підтримки членства ЄС серед її громадян)⁵. Представники Єврокомісії та Європарламенту висловили свою стурбованість відповідним рішенням польської сторони, заявивши про *готовність ЄС вжити усіх необхідних заходів для захисту принципу верховенства права*.

Позицію РП підтримала Угорщина, які *координують свої дії в Євросоюзі*. Аналогічно з польською стороною, угорський уряд має ряд розбіжностей з інституціями ЄС щодо питань функціонування судової влади. У 2020 р. вже виникала ситуація із застосуванням Польщею та Угорщиною права вето щодо європейського бюджетного пакету через його прив'язку до дотримання державами-членами принципу верховенства права. Держави подали позови до Європейського суду, де наразі відбуваються слухання цієї справи. У контексті нинішніх подій Угорщина відреагувала урядовою постановою, в якій *підтримала рішення Конституційного суду Польщі*, а також зацентувала увагу на повазі до національної ідентичності і важливості визнання ЄС принципу суверенітету окремих держав-членів⁶.

Ризики

Поглиблення конфлікту між Польщею та структурами ЄС несе низку ризиків як для функціонування інституційних механізмів об'єднання, так і для загальної стабільності на європейському континенті.

Для Європейського Союзу позиція польської сторони і відповідне рішення суду розцінюється як *небезпечний прецедент, що може загрожувати подальшій єдності європейського об'єднання* щодо дотримання принципів верховенства права і пріоритетності у цьому аспекті європейського законодавства (з огляду на можливість використання прикладу Польщі іншими державами-членами).

⁴ Poland has 'moral and legal' obligation to respect common rules of EU, say Germany and France. Independent. 2021. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/poland-eu-rules-germany-france-b1935336.html>

⁵ Poland stokes fears of leaving EU in 'Polexit'. BBC. 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-58840076>

⁶ Hungary: Orban signs resolution supporting Polish court ruling. DW. 2021. URL: <https://www.dw.com/en/hungary-orban-signs-resolution-supporting-polish-court-ruling/a-59457638>

Для РП залишаються вагомими **ризиком подальшого погіршення відносин з державами-членами об'єднання**, а також застосування у разі недосягнення компромісів **санкцій з боку ЄС** (зокрема, скорочення або замороження виплат зі спецфондів). Крім того, вагомим ризиком є **перспектива погіршення відносин зі США**, чийм найближчим союзником у Центральній та Східній Європі позиціонує себе Польща. Нинішня адміністрація Сполучених Штатів вже висловлювала негативну реакцію на окремі ініціативи та дії польського уряду (зокрема, щодо тиску на ЗМІ).

Для України відповідні суперечності між РП і структурами ЄС несуть ризики обмеження можливостей Польщі виступати **«адвокатом» інтересів української сторони** та повноцінно впливати на **формування принципів спільної зовнішньої політики Євросоюзу, зокрема щодо нашої держави**.